

УДК 321

DOI <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.27.16>

ПОЛІТИЧНИЙ СКЛАДНИК ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ

Алла Юрченко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
філософський факультет,
кафедра політології
вул. Володимирська, 60, 01033, м. Київ, Україна*

Одним із найбільш складних і дискусійних питань судової реформи стало питання створення Антикорупційного суду в Україні. Численні голосування, близько двох тисяч правок, переговори з міжнародними партнерами й організаціями, політичні суперечки та експертні дискусії – 7 червня 2018 року Верховною Радою прийнято Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», який ініціював створення нового антикорупційного органу – Вищого антикорупційного суду. У статті проаналізовано політичні складники інституціоналізації Вищого антикорупційного суду в Україні; здійснено аналіз положень Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», засад організації та діяльності Вищого антикорупційного суду. Розглянуто зміст повноважень, функцій і завдань спеціалізованого суду в системі судоустрою України; автор досліджує особливості формування кадрового потенціалу суду, аналізуючи спеціальні вимоги до кандидатів на зайняття посади судді Вищого антикорупційного суду й указуючи на недопустимість політичних впливів і залежності. Розглянуто питання щодо діяльності Громадської ради міжнародних експертів і моніторингу доброчесності суддів Вищого антикорупційного суду задля унеможливлення політичного тиску під час проведення конкурсу до Вищого антикорупційного суду. Проаналізовано умови та результати проведення перших конкурсів на зайняття вакантних посад Вищого антикорупційного суду задля запуску роботи суду, матеріали й досье кандидатів, які взяли участь у конкурсі. Крім цього, у статті подається актуальна інформація щодо перших результатів роботи Вищого антикорупційного суду, кадрового наповнення суду, кількості клопотань, скарг і заяв до першої інстанції Вищого антикорупційного суду, кримінальних проваджень та апеляційних скарг до Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду. Автор вивчає актуальні питання щодо розвитку та майбутньої розбудови антикорупційних судів в Україні, ураховуючи міжнародний досвід створення й функціонування антикорупційних судів. Визначено роль і місце в системі антикорупційних органів України. Отже, метою статті є аналіз політико-правових особливостей створення та функціонування Вищого антикорупційного суду в Україні, аналіз міжнародного досвіду функціонування антикорупційних судів. Методами, використаними під час написання статті, були метод компаративного аналізу, методи теоретичного узагальнення, аналізу й синтезу, а також структурно-функціональний метод.

Ключові слова: корупція, антикорупційний суд, міжнародний досвід, протидія корупції, антикорупційне законодавство.

Ухвалення Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» стало кульмінацією тривалого політичного та законодавчого процесів. Питання інституціоналізації Вищого антикорупційного суду (ВАКС) у рамках судової реформи було одним із найгостріших та обговорюваних протягом останніх років, поява якого передбачена ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016. Проте, аби система запрацювала повноцінно, Верховна Рада України мала ухвалити окремий закон про створення та принципи роботи антикорупційного суду. Саме тут виникали проблеми й розбіжності в поглядах серед

політиків, експертів і високопородовців щодо взагалі доцільності створення відокремленої системи судів, які займатимуться корупційними справами. Варто наголосити, що створення спеціалізованого антикорупційного суду було одним із зобов'язань, які Україна взяла на себе перед міжнародними партнерами – Європейським Союзом і Міжнародним валютним фондом.

«Вищий спеціалізований антикорупційний суд повинен бути створений як незалежна і окрема установа від існуючої структури судової влади. І навпаки, впровадження цього суду в існуючу структуру судової влади через призначення спеціалізованих суддів у всіх загальних місцевих судах, апеляційних та верховних судах не може бути виправданим чи застосованим на практиці з огляду на чинне законодавство та міжнародні зобов'язання України щодо створення спеціалізованого антикорупційного суду», – ішлося в офіційному коментарі ЄС [12].

Венеціанська Комісія також підтримувала принципове рішення про створення окремого антикорупційного суду, враховуючи те що корупція є «ключовою проблемою» в Україні, і пізніше надавала висновки щодо законопроектів про створення системи антикорупційного судочинства. Президент Венеціанської комісії Джованні Букіккіо заявляв, що створення спеціалізованого антикорупційного суду є необхідною умовою подолання корупції та відновлення довіри до судової системи України [14].

Про важливість створення антикорупційного суду неодноразово наголошували лідери та представники громадського сектору. У грудні 2016 року група громадських діячів звернулася до Президента України Петра Порошенка щодо необхідності створення повноцінної системи незалежних антикорупційних судів.

«Ми, підписанти цього листа, наполягаємо на терміновому створенні повноцінної системи незалежних антикорупційних судів, а не лише Вищого антикорупційного суду, як це передбачено Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Цим судам належить розглядати антикорупційні справи по суті, давати згоду на проведення відповідних слідчих дій на клопотання Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). Автономія майбутньої системи незалежних антикорупційних судів має бути чітко визначеною й законодавчо закріпленою, їх повноцінне фінансування – забезпечене захищеною статтею державного бюджету. Держава повинна гарантувати спеціальну охорону і надійний захист антикорупційних суддів та їх родин», – підкреслювалося у зверненні.

Поряд із цим не можна не звернути увагу на те, що питання створення суду має багато критики. Фактично суспільство та експертне середовище поділилося на прихильників створення спеціалізованого суду і противників формування такого інституту. Процес створення антикорупційного суду мав із самого початку чіткий політичний характер. Досить велика кількість суддів і політиків різного рангу, висловлюючи позицію проти, називали цей суд «зайвою ланкою». «Це неправильний шлях для розгляду спеціальної категорії справ – створювати спеціальні суди. Так можна далеко зайти. Тоді давайте будемо створювати спеціальні суди для розгляду конкретних справ... Необхідності в цьому просто немає. Судова система досить велика, цілком здатна забезпечити розгляд усіх категорій справ. У Європі антикорупційні суди є в Словаччині, Болгарії та Сербії. І в цих країнах констатують, що їх створення свого часу було помилкою. Це було невиправдано, вони нині незайняті» [11; 13].

Утім про доцільність створення й ефективність нового антикорупційного органу можна буде говорити лише після отримання й аналізу перших результатів здійснення антикорупційного правосуддя.

Сьогодні ж активно триває процес інституційного та правового оформлення діяльності Вищого антикорупційного суду в Україні. Зокрема, продовжується формування кадрового потенціалу органу, відбулися конкурси на посади суддів до спеціалізованого суду, запустився процес розгляду справ.

Сьогодні існує значна кількість вітчизняних досліджень учених-теоретиків і зарубіжних науковців, праці яких присвячені проблемі корупції, таких як Ю. Бусол, М. Мельник, В. Тимошенко, М. Хавронюк, Є. Невмержицький, О. Сердюк, О. Терешук, В. Фесенко, Ф. Шульженко та ін. Однак питання функціонування антикорупційного суду й досі залишається недостатньо вивченим на науковому рівні. Стаття ґрунтується на положеннях чинного законодавства України, експертних матеріалах, заявах, висновках і рекомендаціях міжнародних організацій, доповідях аналітичних центрів і громадських організацій.

Метою наукової статті є аналіз політико-правових передумов створення та початку функціонування Вищого антикорупційного суду в Україні.

Першим кроком і мотивацією для створення антикорупційних судових систем є нагальна необхідність підвищити ефективність судочинства в антикорупційному полі. У країнах перехідного типу з нестабільним політичним середовищем і слабким економічним розвитком судова система починає «провисати». При цьому справи з корупційним складником страждають насамперед, адже розгляд може тривати роками, супроводжуючись здійсненням тиску на свідків, підкупамі, підrobкою доказів, утечею підозрюваних, політичною грою. Усе це нівелює довіру громадян до судової системи та інституту влади в країні загалом.

Метою створення спеціалізованих антикорупційних судів є розгляд справ безстороннім і незалежним судом, вільним від корупції та впливу політиків або інших впливових осіб.

Щодо створення антикорупційного суду в Україні, то вперше питання створення такого інституту постало в рекомендаціях Організації економічного співробітництва та розвитку як частина процесу реформації загалом. Це мало ізолювати справи НАБУ від звичайних судів, урахувуючи високий рівень їх корумпованості й втрати довіри до старої судової системи. Отже, саме проблематика суддівської доброчесності стала рушійною силою для створення нової судової інституції в Україні.

Політична декларація створення антикорупційного суду ставилася перед українською владою як гостра вимога співпраці України з Міжнародним валютним фондом, міжнародною спільнотою та Європейським Союзом, але, з іншого боку, суспільство також формувало політичний порядок денний, де корупція визначалася найгострішою суспільно-політичною проблемою, що зумовлювало необхідність дієвих кроків у боротьбі з нею.

Прийняттю остаточного варіанта Проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд України» передували тривалі суперечки щодо зареєстрованих альтернативних законопроектів, політичні маніпуляції та гостра критика з боку певної політичної групи акторів доцільності створення спеціалізованого суду.

До Верховної Ради України було подано два законопроекти. У висновку Венеціанської Комісії [ВК] повідомлялося, що Законопроект «Про антикорупційні суди», який підготовлений групою експертів і зареєстрований за підписами Єврооптимістів на чолі з Єгором Соболевим «є гарною основою» для створення Вищого спеціалізованого антикорупційного суду. Експерти комісії наголосили, що потрібно зберегти основні положення цього Проекту Закону, зокрема про створення в Україні Вищого антикорупційного суду та апеляційної інстанції, судді яких мають бездоганну репутацію та яких обирають на конкурсній основі, про те, що міжнародні організації й донори, які підтримують боротьбу

з корупцією в Україні, повинні відіграти головну роль в органі з відбору суддів антикорупційного суду, а юрисдикція антикорупційного суду й відповідної апеляційної інстанції має відповідати юрисдикції Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [12; 11; 13].

У комісії зазначили, що потрібно ввести додаткові «захисні механізми для забезпечення незалежної процедури призначення суддів від виконавчої і законодавчої влади». Водночас Венеціанська Комісія аналізувала альтернативний Законопроект, запропонований Блоком Петра Порошенка.

Варто одразу відзначити, що Президент Петро Порошенко у вересні 2017 року в промові на форумі Yalta European Strategy, визнав: він виступає проти створення окремого суду для розгляду корупційних справ, обґрунтовуючи позицію тим, що в країнах ЄС таких судів немає, а отже, і нам він не потрібен. «У кого в країні є антикорупційні суди? Може, у Франції, чи в Польщі, у Швеції, в Німеччині? Чи, може, в США є? Немає... А де існує антикорупційний суд?.. У Кенії, наприклад, в Уганді, в Малайзії. Можливо, причина не в назві, а в довірі, функціонуванні та професійності судової системи?» [11; 13].

Як альтернативу окремій системі антикорупційних судів П. Порошенко тоді запропонував створити антикорупційні палати в чинних судах. Його підтримали колишній прем'єр-міністр і Генеральний прокурор під час YES. Саме ця позиція відображена в Законопроекті, поданому від президентської партії. Цей Проект пропонував створення не окремого антикорупційного суду, а антикорупційних палат у судах загальної юрисдикції. Цей Проект Закону Венеціанська Комісія піддала жорсткій критиці, повідомивши українську сторону про небажаність його ухвалення. «Проект суперечить законодавству України та й міжнародним зобов'язанням» [4; 11; 12].

Така позиція перших осіб держави викликала гостру критику міжнародних партнерів і політиків.

В інтерв'ю «Європейській правді» з Президентом посперечався британський міністер Алан Дункан, який зазначив, що Британія також хотіла б побачити створення антикорупційного суду, це було б ще одним кроком у реформах. У Британії немає антикорупційного суду: «Немає, бо в нас немає схожих проблем із корупцією, як в Україні, чи не так?» [13]. Колишній держсекретар США Джон Керрі теж висловив позицію, що Президент Порошенко неправий у публічній позиції щодо антикорупційного суду. «Я хочу відповісти тим, що у нас кожен суд – антикорупційний» [13]. «І спецпрокурор зараз розслідує справу щодо президента», – наголосив Керрі. Конференційна зала зустріла ці слова оплесками. Екс-держсекретар також підкреслив, що для України питання протидії корупції лишається ключовим для подальшого розвитку.

Голова Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу Е. Ткешелашвілі [10; 11; 13] переконана, що основним принципом створення антикорупційних судів має бути прозорий і ретельний процес добору суддів із залученням громадськості та представників міжнародних партнерів України. Відсутність спеціалізованого антикорупційного суду зводить нанівець результативність двох новостворених антикорупційних органів – НАБУ й САП. Із десятків справ, які НАБУ передало до судів із початку 2016 року, вироки є лише за кількома [2].

Марі Йованович, колишній посол США в Україні, неодноразово у виступах та інтерв'ю наголошувала на необхідності запуску антикорупційного суду в Україні й повної підтримки США цього процесу: «Протягом останніх п'яти років відбулося дуже багато реформ. Але, на мою думку, важко сперечатися, що боротьба з корупцією – це реформа, за яку український народ найтяжче боровся й чекав найдовше» [12].

Згодом, після численних переговорів і дискусій, Президент пообіцяв унести до Верховної Ради України законопроект про створення такого суду, щойно той буде погоджений фракціями парламенту. Європейський Союз привітав наміри Президента, висловивши готовність надати українській владі підтримку у створенні Вищого спеціалізованого антикорупційного суду, який би відповідав висновку Венеціанської Комісії. «Незалежність, цілісність і професіоналізм усіх суддів, які будуть призначатися в антикорупційний суд, матимуть вирішальне значення для відновлення довіри громадськості до влади, і ЄС готовий сприяти прозорості процесу відбору суддів у разі необхідності», – заявили в ЄС [11].

22 грудня 2017 року Петро Порошенко вніс до Верховної Ради України Законопроект «Про Вищий антикорупційний суд» № 7440 як невідкладний. Однак довгоочікуваний документ розкритикували всі без винятку профільні організації, включаючи Центр протидії корупції, «Реанімаційний пакет реформ» і Transparency International Україна, оскільки перша редакція Законопроекту повністю ігнорувала ключові рекомендації Венеціанської Комісії.

Венеціанська Комісія у висновках запропонувала Україні дві моделі – створення спеціального органу для відбору антикорупційних суддів, частину членів якого номінуватиме Вища кваліфікаційна комісія суддів [ВККС), а іншу частину – міжнародні донори, або шляхом тимчасового включення експертів, рекомендованих міжнародниками, як *ad hoc* членів до ВККС. Та в кожному з варіантів – це підкреслює перший же пункт висновку ВК – міжнародні номінанти повинні мати вирішальну роль (*crucial role*) у доборі антикорупційних суддів [12]. ВК наголосила, що потрібен механізм, де члени відбіркової комісії, делеговані донорами, мали б блокуючий пакет голосів під час визначення переможців конкурсу.

Президентський Законопроект ігнорував цю пораду й пропонував механізм – створення громадської ради з міжнародних експертів, яка матиме лише дорадчу роль. Негативні висновки такої ради міжнародників будуть ігноруватися, якщо таке рішення підтримають дві третини [11 із 16) членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Саме за такою схемою раніше провалено оновлення Верховного Суду [11; 12].

Голова місії МВФ направив лист до голови Адміністрації Президента України, Прем'єр-міністру, спікеру ВРУ та представникам уряду. У листі зазначено, що Проект Закону про Вищий антикорупційний суд порушує зобов'язання України перед міжнародними партнерами. Євросоюз також офіційно виступив із критикою на адресу Банкової через те, що Президент подав Законопроект про Антикорупційний суд, який суперечить обіцянкам Києва та рекомендаціям Венеціанської Комісії.

«Основні положення Проекту не відповідають рекомендаціям Венеціанської Комісії. Важливо, щоб ці питання були переглянуті, і ЄС доносить цей сигнал українській владі», – наголосили в Брюсселі [11].

Речник Євросоюзу підкреслив, що створення ВАКС відповідно до зобов'язань України необхідне також для виконання безвізових вимог.

Крім цього, Директор Світового банку, відповідальний за український напрям, також надіслав лист до Верховної Ради України, у якому попередила про неприпустимість ухвалення закону про Антикорупційний суд у редакції, запропонованій Президентом: «... законопроект потребує перегляду норм, які перераховані нижче, щоб він відповідав рекомендаціям Венеціанської Комісії та задовольняв вимогам Світового банку про надання гарантій на суму близько \$800 млн на підтримку ключових реформ в Україні» [11].

Ключовими вимогами міжнародних партнерів стала зміна запропонованого розмежування повноважень між українськими судами, тобто підсудності антикорупційного суду. «Ми наполегливо рекомендуємо привести юрисдикцію АКС у відповідність до юрисдикції

НАБУ й САП», – ідеться в листі Світового банку. Міжнародний фонд теж наголошував, що ВАКС має бути зосереджений лише на справах, які пов'язані з корупцією.

Друга вимога Світового банку – зміна кваліфікаційних вимог до суддів ВАКС: «Законопроект установлює широкі та нереалістичні вимоги для кандидатів, які бажають працювати судьями ВАКС... Це призведе до суттєвого зменшення конкурсу на ці посади». Передусім ідеться про нереальну вимогу щодо досвіду роботи одночасно в Україні та в міжнародних антикорупційних організаціях чи судових органах [11].

Подібну критику щодо відбору кандидатів висловлювала група «Реанімаційний пакет реформ». «Законопроект установлює такі вимоги до кандидатів на посади антикорупційних суддів, за яких сформувати суд буде практично неможливо. Так, на додачу до суддівського, адвокатського або наукового досвіду, кожен кандидат до Вищого антикорупційного суду повинен також мати «значний досвід професійної діяльності у сфері права з питань протидії корупції у міжнародних організаціях або міжнародних судових органах». Осіб, що мають такий досвід, одиниці», – зазначено в заяві РПР [10].

Третя вимога – громадській раді має бути надане право вето кандидатури недобросовісних претендентів на роботу судьями ВАКС, замість нині передбаченої для них дорадчої ролі. «Їхня дорадча роль підірве довіру, яку міжнародні партнери могли б надати процесу відбору».

Петро Порошенко в січні 2018 року на «Українському сніданку» в Давосі запевнив світову політичну еліту, представників ключових міжнародних організацій у тому числі, котрі є українськими партнерами та надають фінансову допомогу, що Україна продовжує працювати над «президентським» Законопроектом «Про Вищий антикорупційний суд» разом із міжнародними партнерами, ураховуючи позиції різних сторін [9].

Так, 7 червня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Вищий антикорупційний Суд» № 7440 [1], яким визначаються засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, повноваження та спеціальні вимоги до суддів цього суду й гарантії їхньої діяльності.

Під час фінального голосування спікер ВРУ зазначив, що під час розгляду в сесійній залі найсуперечливіших правок, які стосуються Громадської ради міжнародних експертів, «було знайдено формулу» [5], що теж повністю відповідає рекомендаціям Венеціанської Комісії.

У серпні 2019 року Президент Володимир Зеленський уніс до Верховної Ради України Законопроект про внесення змін до Закону України про Вищий антикорупційний суд, відповідно до якого цей Суд має зосередитися виключно на справах про топ-корупцію. Тобто уточнюється підсудність Антикорупційного суду, а саме: суд розглядатиме кримінальні провадження, у яких досудове розслідування здійснюється або здійснювалося детективами НАБУ й закінчено прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [2].

Отже, Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України. Згідно з ухваленим Законом, до повноважень спеціалізованого суду належить: 1) здійснення правосуддя як суд першої й апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, зарахованих до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках і порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях; 2) аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику в кримінальних провадженнях, зарахованих до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд і надає йому пропозиції до висновків щодо проектів законодавчих актів, які стосуються організації й діяльності

Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їхньої діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті [1].

Підсудність Антикорупційного суду або, іншими словами, спеціалізація суду визначена Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України. Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно корупційних злочинів. Наприклад, до таких злочинів зараховано зловживання владою або службовим становищем; незаконне збагачення; видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету; нецільове використання бюджетних коштів; привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; декларування недостовірної інформації тощо.

Також варто зацентувати увагу на спеціальні вимоги щодо професійного досвіду, які визначаються Законом [1], до кандидатів на посаду Вищого антикорупційного суду:

- 1) стаж роботи на посаді судді – не менше ніж п'ять років;
- 2) науковий ступінь у сфері права і стаж наукової роботи у сфері права – щонайменше сім років;
- 3) досвід професійної діяльності адвоката – щонайменше сім років;
- 4) сукупний стаж [досвід] вищезазначеної діяльності – щонайменше сім років.

Що стосується загальних вимог, то на посаду судді може бути призначений: 1) громадянин України, 2) не молодший тридцяти й не старший шістдесяти п'яти років, 3) який має вищу юридичну освіту, 4) є компетентним і добросовісним, 5) володіє державною мовою.

Також профільним законом встановлено спеціальні обмеження для кандидатів на посади суддів ВАКС [1]. Зокрема, суддею ВАКС не може бути призначена особа, яка упродовж останніх десяти років працювала в органах прокуратури, внутрішніх справ, Службі безпеки України, Національному антикорупційному бюро України, Національному агентстві з питань запобігання корупції тощо; яка обіймала політичні посади, мала представницький мандат; відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; яка входила до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; яка була членом ВККС або Вищої ради юстиції до набрання чинності Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» тощо.

Такі обмеження зумовлені особливим характером справ, зарахованих до підсудності ВАКС. Водночас для суддів Верховного Суду, які переглядатимуть рішення ВАКС у касаційному порядку, таких обмежень не встановлено.

Свою офіційну роботу Антикорупційний суд розпочав 5 вересня 2019 року. Кандидати проходили кілька етапів оцінювання та відбору за участі ради іноземних експертів, яка фактично отримала право вето на відсів «недобросовісних» кандидатів. Міжнародні експерти на останніх етапах відбору відсіяли 42 претенденти, щодо яких були застереження про добросовісність, репутацію і статки. Загалом до ВАКС подали документи 342 кандидати, з них 45% – судді, 34% – адвокати, 14% – науковці. Решта має сукупний стаж. До іспитів допустили 270 кандидатів [4]. «Мені не відомо про жодну іншу країну у світі, яка б була настільки прозорою в цьому аспекті, як Україна. Лише подумайте про це – ми ставили запитання чинним суддям про їхнє майно, декларації, податкові справи. І все це можна подивитися на Youtube», – прокоментував цей процес колишній суддя Верховного Суду Великої Британії та голова Громадської ради міжнародних експертів Сер Ентоні Хупер [8].

Варто відзначити, що задля зменшення ризиків політизації процесу інституціоналізації Вищого антикорупційного суду є необхідність у розробленні нових нормативно-пра-

вових документів для усунення законодавчих колізій. Зокрема, мова йде про таке: згідно з оновленою Конституцією, Президент призначає на посаду судді, але не переводить чинних суддів з однієї посади на іншу [оскільки право переводити суддів на посади в інших судах він утратив у вересні 2018 року). Тобто Президент України уповноважений призначити на посаду судді лише науковців та адвокатів, які перемогли в конкурсі. Натомість Вища рада правосуддя повинна перевести на посади суддів переможців з числа суддів, адже вони вже є на посаді судді і склали присягу [4].

Серед переможців конкурсу до ВАКС є діючі судді. У майбутньому це може поставити під сумнів законність перебування цих осіб на посадах, адже повторне призначення чинних суддів на посаду судді Президентом здійснено усупереч Конституції й суперечить тезі, що політичні органи усунуті від вирішення питань щодо суддівської кар'єри та впливу на долю судді. Ці та інші колізії можуть призвести до делегімізації Вищого антикорупційного суду як інституції.

Крім цього, поки триває процес повноцінного запуску й інституційного оформлення інституції, є ризик початкового перевантаження суду корупційними справами, поки громадськість очікує швидких показових процесів, журналісти – гучних подій, якими можна зацікавити цю ж громадськість, а професійні учасники часто намагаються використати й тих, й інших для забезпечення позитивного результату своєї позиції. А суд просто системно виконує покладені на нього завдання і здійснює правосуддя. «Формування довіри населення – це тривалий і складний процес», – зазначила суддя-спікер Вищого антикорупційного суду [8].

Отже, Антикорупційний суд – це єдиний судовий орган, який здійснює правосуддя в частині покарання корупційних злочинів, фактично є завершальною ланкою в боротьбі з корупцією в Україні, у визнанні винних і притягненні до відповідальності. Незважаючи на численні супротиви, відсутність політичної волі, небажання українських політиків і вищих посадових осіб, процес формування антикорупційного суду був розпочатий. Сьогодні в Україні прийнято закон, який регулює порядок створення та діяльність Вищого антикорупційного суду, також триває процес інституційного оформлення спеціалізованого суду. До формування ВАКС уперше в історії судової системи України залучалися міжнародні експерти, які наділені можливістю дискваліфікувати з конкурсу кандидатів, щодо яких у них виникли обґрунтовані сумніви в доброчесності й професійності. Цей досвід є унікальним не лише в Україні, а й у світі. Об'єктивну оцінку результатів та ефективності роботи Антикорупційного суду можна буде отримати лише в майбутньому, здійснивши системний аналіз результатів правосуддя й оцінивши інституційну спроможність і стійкість антикорупційного судового органу.

Список використаної літератури

1. Вищий антикорупційний суд : Закон України. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.
2. Проект Закону про внесення зміни до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд [щодо початку роботи суду)». 2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66140.
3. Звіт про формування Вищого антикорупційного суду: як з 3343 кандидатів відібрали 38 суддів. Democracy Justice Reforms. 2019. URL: <https://dejure.foundation/news/formyvannia-antykorsudu-vysnovky-ta-uroky-na-maibutne>.
4. Звіт про роботу парламентаріїв. Чесно. 2019. URL: <http://spravedlyvist.tilda.ws/vru2018>.
5. Про запобігання корупції : Закон України. Київ, 2016. 76 с.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Харків : Право, 2018. 364 с.
7. Поле битви: як запускали Антикорупційний суд. 2019. URL: <https://hromadske.ua/posts/pole-bitvi-yak-zapuskali-antikorupciynij-sud>.
8. Україна в Давосі: «Українськиц сніданок», МФВ і газ. 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28998687.html>.
9. Громадськість закликає Президента відкликати законопроект про антикорупційний суд, який суперечить висновку Венеційської комісії. 2017. URL: <https://gpr.org.ua/news/hromadskist-zaklykaje-prezydenta-vidklykaty-zakonoproekt-pro-antikorupciynij-sud-yaku-j-superechyt-vysnovku-venetsijskoji-komisiji/>.
10. Світовий банк теж висунув вимоги щодо Антикорупційного суду, на кону 800 \$ млн. 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/01/16/7076165/>.
11. Ігри довкола Антикорупційного суду: що заховано в законопроекті Порошенка. 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/01/3/7075659/>.
12. Загроза з Венеції: хто переконав Порошенка підтримати ідею антикорупційного суду. 2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/10/5/7071872/>.
13. Opinion on the Draft Law on Anticorruption Courts and on the Draft Law on Amendments to the Law on the Judicial System and the Status of Judges [concerning the introduction of mandatory specialisation of judges on the consideration of corruption and corruption-related offences] adopted by the Venice Commission at its 112th Plenary Session [Venice, 6–7 October 2017]. 2017. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\[2017\]020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD[2017]020-e).

THE POLITICAL COMPONENT OF THE INSTITUTIONALIZATION OF THE HIGH ANTICORRUPTION COURT IN UKRAINE

Alla Yurchenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Faculty of Philosophy,
Department of Political Science
Volodymyrska str., 60, 01033, Kyiv, Ukraine*

One of the most complex and debatable issues of judicial reform has been the creation of the High Anti-Corruption Court in Ukraine with numerous votes in the parliament, nearly two thousand amendments, negotiations with international partners and organizations, political disputes and expert discussions. Parliament adopted the final version of this law on 7 June 2018. The law on the High Anti-Corruption Court of Ukraine came into force on 14 June 2018. Ukrainian President Petro Poroshenko signed the law “On the Establishment of the High Anti-Corruption Court” on 26 June 2018. The article conducts analysis of the political and legal basics of establishment and operation of the High Anti-Corruption Court in Ukraine; made analysis of provisions of the the Law “On the Establishment of the High Anti-Corruption Court”, principles of organization and functioning of the High Anti-Corruption Court. The content of powers, tasks and functions of the specialized court in the judicial system of Ukraine are considered; the author explores the peculiarities of the court's staffing capacity, the procedure for holding the position in High Anti-Corruption Court and special requirements for candidates. Issues regarding the activities of the Public Council of International Experts [PCIE) and the monitoring of the integrity of judges of the High Anti-Corruption Court are considered. The conditions and results of holding the first vacancies for the positions on Higher Anti-Corruption Court for launching the work of the court, the materials and the dossier of the candidates who participated in the competition are analyzed. In addition, the article provides up-to-date information about results of the first 100 days of the High Anti-Corruption Court, staffing of the court, the number of petitions, complaints and applications to the first instance of the High Anti-corruption Court, criminal proceedings and appeals to Appeals Chamber. The author examines topical issues of developmenting and future con-

structioning of anti-corruption courts in Ukraine, taking into the international experience functioning of anti-corruption courts. The role and place in the system of anti-corruption bodies of Ukraine is determined. Therefore, the purpose of the article is to analyze the political and legal peculiarities of the functioning and activiting of the High Anti-Corruption Court in Ukraine, to analyze the international experience of functioning of anti-corruption courts. The methods used in the article: the method of comparative analysis, methods of theoretical generalization, analysis and synthesis, as well as the structural-functional method.

Key words: corruption, anticorruption court, international experience, fight against corruption, anti-corruption legislation.